

Norma, kas reglamentē kārtību, kādā nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam Rīgā piemēro samazinātās nodokļa likmes, ja īpašumā ir deklarēta ārzemnieka dzīvesvieta, neatbilst Satversmei

2018. gada 29. jūnijā Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2017-28-0306 “Par Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” 3.¹ punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un Līguma par Eiropas Savienības darbību 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai”.

Apstrīdētā norma

Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 148) 3.¹ punkts: “Ja nekustamā īpašuma objektā deklarēta citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsoņa vai personas, kas ir saņēmusi pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, dzīvesvieta, saistošo noteikumu 3. punkta ievaddaļā noteiktās nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanai iepriekšminētās personas dzīvesvietai jābūt bijusiai deklarētai Latvijā uz tā gada, kas ir bijis 7 gadus pirms attiecīgā taksācijas gada, 1. janvāri. Ja personai vienreiz konstatēta atbilstība šim kritērijam, nākamajos taksācijas gados to atkārtoti neizvērtē un uzskata par izpildītu.”

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pants: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 18. panta pirmā daļa: “Piemērojot Līgumus un neskarot tajos paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ.”

LESD 21. panta pirmā daļa: “Ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstīs, ievērojot Līgumos noteiktos ierobežojumus un nosacījumus, kā arī to īstenošanai paredzētos pasākumus.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros konstatēja, ka apstrīdētā norma pārkāpj diskriminācijas aizlieguma principu pilsonības dēļ, kā arī ierobežo citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts un Šveices Konfederācijas pilsoņa brīvas pārvietošanās tiesības. Tiesībsargs aicināja Rīgas domi noteiktā termiņā izslēgt apstrīdēto normu no Saistošajiem noteikumiem Nr. 148. Tomēr Rīgas dome atteikusies novērst tiesībsarga konstatētos trūkumus.

Tiesas secinājumi

Par secību, kādā tiks izvērtēta apstrīdētās normas atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma skar ārzemniekus¹ ar atšķirīgu tiesisko statusu un pamatu uzturēties Latvijas Republikā. LESD 18. panta pirmā daļa un 21. panta pirmā daļa attiecas tikai uz daļu no personām, kuras skar apstrīdētā norma. Turpretī Satversmes 91. pants garantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšanu un likuma aptverošu ietekmi uz visām personām Latvijā. Līdz ar to Satversmes tiesa nolēma visupirms izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam. [8.]

Par Satversmes 91. panta saturu

Satversmes 91. pantā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips – panta pirmajā teikumā – un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats. Savukārt diskriminācijas aizlieguma principa mērķis ir izskaust atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju. [9.]

Ievērojot tiesībsarga pieteikumā sniegto argumentāciju un citus lietas materiālus, Satversmes tiesa nolēma izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību visam Satversmes

¹ Spriedumā ar šo jēdzienu tiek apzīmēti citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsoņi vai personas, kas ir saņēmušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā

91. pantam. Savukārt, lai to izvērtētu, Satversmes tiesai bija jānoskaidro, vai pilsonība ir šā panta saturā ietilpstošs kritērijs. [9.]

No Latvijai saistošajām starptautisko cilvēktiesību normām izriet, ka pilsonība ir uzskatāma par vienu no kritērijiem, uz kura pamata diskriminācija ir aizliegta. Tomēr atšķirību noteikšana, pamatojoties uz minēto kritēriju, nav uzskatāma par absolūti aizliegtu, proti, noteiktos gadījumos šā kritērija izmantošana var tikt attaisnota. Savukārt no saistībām, ko Latvija uzņēmusies līdz ar dalību Eiropas Savienībā, izriet tas, ka pilsonība ir kritērijs, uz kura pamata diskriminācija ir aizliegta. [10.1.,10.2.]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka pilsonība ir viens no Satversmes 91. panta saturā ietilpstošajiem kritērijiem. [10.2.]

Par apstrīdētās normas satversmības izvērtēšanu

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam, Satversmes tiesa noskaidroja: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips. [11.]

· *Par personu grupām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos*

Satversmes tiesa secināja, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas: 1) nekustamā īpašuma nodokļa maksātāji, kuru īpašumā deklarēta Latvijas pilsoņa, nepilsoņa vai apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai atbilstoša ārzemnieka dzīvesvieta; 2) nekustamā īpašuma nodokļa maksātāji, kuru īpašumā deklarēta apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai neatbilstoša ārzemnieka dzīvesvieta. [12.]

· *Par to, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām*

Nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam, kura īpašumā deklarēta Latvijas pilsoņa, nepilsoņa vai apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai atbilstoša ārzemnieka dzīvesvieta, piemēro samazinātās nodokļa likmes. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa maksātājam, kura īpašumā deklarēta tāda ārzemnieka dzīvesvieta, kurš neatbilst apstrīdētajā normā noteiktajai prasībai, piemēro nekustamā īpašuma nodokļa pamatlikmi. Tādējādi apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. [13.]

- *Par to, vai atšķirīgā attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu*

Satversmes tiesa, vērtējot apstrīdētajā normā ietvertu regulējumu nodokļa likmju aspektā, secināja, ka Rīgas domes izraudzītās nodokļa likmes iekļaujas likumdevēja noteiktajā nekustamā īpašuma nodokļa likmju ietvarā. Tādējādi Rīgas dome nav pārkāpusi tai likumdevēja piešķirto pilnvarojumu. [14.2.]

Apstrīdētajā normā ietvertā prasība samazināto nekustamā īpašuma nodokļa likmju piemērošanai ir pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no šīs normas izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas. [14.2.]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka atšķirīgā attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu. [14.2.]

- *Par to, vai atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis*

Satversmes tiesa norādīja, ka tādu nodokļa objektu, kuros ir deklarēta kādas personas dzīvesvieta, aplikšana ar samazinātajām nekustamā īpašuma nodokļa likmēm var noteiktos gadījumos veicināt pašvaldības funkciju un uzdevumu izpildi. [15.3.]

Tomēr saskaņā ar apstrīdēto normu ārzemnieka deklarētās dzīvesvietas adrese nodokļa objektā ļauj piemērot nodokļa maksātājam samazinātās nodokļa likmes tikai tad, ja ārzemnieks bija deklarējis dzīvesvietu Latvijā 1. janvārī septiņus gadus pirms attiecīgā taksācijas gada. [15.4.]

Satversmes tiesa vērsa uzmanību uz Eiropas Savienības pilsoņa tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties citu ES dalībvalstu teritorijā, kā arī uz diskriminācijas aizlieguma principa saturu Eiropas Savienības tiesībās. Līdzvērtīgas tiesības Eiropas Savienībā ir nodrošināmas arī Eiropas Ekonomikas zonas valstu un Šveices Konfederācijas pilsoņiem². [10.2., 15.4.1.]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertā prasība pati par sevi nav saderīga ar brīvas pārvietošanās tiesību būtību un pārkāpj diskriminācijas aizlieguma principu pilsonības dēļ. Apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret nodokļa maksātājiem tieši atkarībā no tā, kuras valsts pilsonis ir deklarējis dzīvesvietu nodokļa maksātājam piederošajā īpašumā. Taču Eiropas Savienības tiesību telpā pilsonības kritērijs nevar tikt izmantots atšķirīgas attieksmes noteikšanai pret nodokļa maksātājiem. [15.4.1.]

Tādējādi ar apstrīdēto normu paredzētā atšķirīgā attieksme pret nodokļa maksātājiem, kuru īpašumā deklarēta citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsoņa dzīvesvieta, nevar tikt attaisnota. [15.4.1.]

Papildus tam apstrīdētā norma attiecas arī uz tiem nodokļa maksātājiem, kuru īpašumā dzīvesvieta deklarēta ārzemniekam, kas nav citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis. Pēc Rīgas domes norādītajiem apsvērumiem varētu pieņemt, ka apstrīdētā norma izdota ar mērķi nodrošināt īres dzīvojamo telpu pieejamību vai gādāt par nodokļa sloga samazināšanu Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem. Tomēr Rīgas dome pēc būtības nav norādījusi uz tādiem apsvērumiem, kas pamatotu, kāds leģitīmais mērķis ir tieši ar apstrīdēto normu paredzētajai atšķirīgajai attieksmei, kā arī to, ka starp nodokļa maksātājiem pastāv tādas objektīvas atšķirības, kas prasa noteikt atšķirīgas nodokļa likmes. [15.4.2.]

Satversmes tiesa neguva saprātīgu izskaidrojumu tam, kādā veidā prasība pēc ārzemnieka deklarētas dzīvesvietas Latvijā – nevis nodokļa maksātājam piederošajā īpašumā – 1. janvārī septiņus gadus pirms attiecīgā taksācijas gada (kas uzskatāma par izpildītu arī tad, ja dzīvesvieta Latvijā deklarēta tikai uz vienu dienu) varētu nodrošināt īres dzīvojamo telpu plašāku pieejamību vai nodokļa sloga samazināšanu Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem. [15.4.2.]

² Saskaņā ar 1993. gada 13. decembra Līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu, kā arī 1999. gada 21. jūnija Nolīgumu starp Eiropas Kopieni un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Šveices Konfederāciju, no otras puses, par personu brīvu pārvietošanos.

Tādējādi ar apstrīdēto normu noteiktajai atšķirīgajai attieksmei pret nodokļa maksātājiem, kuru īpašumā deklarēta tāda ārzemnieka dzīvesvieta, kurš nav citas Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsonis, nav leģitīma mērķa. [15.4.2.]

Par apstrīdētās normas atbilstību LESD 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai

Ievērojot to, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantam, Satversmes tiesa atzina, ka nav nepieciešams izvērtēt tās atbilstību LESD 18. panta pirmajai daļai un 21. panta pirmajai daļai. [16.]

Līdz ar to Satversmes tiesa nosprieda atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 91. pantam.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts piecu dienu laikā pēc tā pieņemšanas oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis".

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/11/2017-28-0306_Spriedums.pdf#search=2017-28-0306

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv, 67830737, 26200580